

majka zadovoljno kuva ručak
uspust primećuje
kako nisam oprao kantu
ali sam dobro izrendao jabuke
za neku masnu pitu koju obično pravi

Prvi stih pjesme, suprotstavljen drugom, a u sadežtvu s posljednjim stihom pjesme – sve to kroz prizmu ponudene zbirke "Hajdučka trava" – upućuje na krajnje uprošćen zaključak: da je ta moguća, napisana pjesma, zapravo, ova napisana pjesma, koja, opet, nije napisana jer je napisana, a s obzirom na to da ni napisana pjesma ni ponudena zbirka ne otkrivaju niti skrivaju neispjevani talent pjesnika, ne vidi se tad gdje je krivica majke, gdje krivica boga, sem u toj napisano-nenapisanoj pjesmi, i tako u krug, bez pravoga razloga i povoda, sem da se ta nenapisana pjesma, a opet napisana, ne doima kao iskrzana moneta – običan književni trik. I sve te ustihovane pričice ove zbirčice pokazuju se kao male, neveštio deflorirane apstrakcije, koje radaju jedno prazno ništa. A krivca nema, iako je pita bila masna.

MILENKO FRŽOVIĆ: »PESMA VELIKOG SRCA«, »MATICA SRPSKA«, NOVI SAD 1981.

Piše: Vojislav Sekelj

Treba imati strpljenja, mnogo dobre volje i zbilja veliko srce pa da se zbirka pjesama Milenka Fržovića (1954) »Pesma velikog srca« dočita do kraja. A kada (žedni) isplivamo na drugu obalu i umorni zatvorimo knjigu, ipak spaseni, beznadno uvidimo da to strpljenje, na žalost, neće urodit ni kakvim plodom, da je sve, zapravo, bila jalova, nepromišljena avantura, gubljenje vremena po pustinji riječi koje pjesnik Fržović neštedimice rasipa i kapom i šakom. U svijesti se javlja upitanost: odakle takva potreba grla uz takvo odstupstvo duha? Iz ove zbirke riječi jednostavno izleću (uleću), poput skakavaca, šireći se izvan svih granica, unutar kojih je moguće tek uz primjeran napor dokučiti neki smisao. Ta količina, mora se govoriti o količini, o kvantitetu riječi, negira u osnovi pjesmu; riječi jesu materijal pjesme, ali su istovremeno i nešto bitno drugo, drugo iz prostog razloga što u poetici zakon prelaza kvantiteta u kvalitetu jednostavno ne važi. Ova skribomanija mnogo toga govori, ali ne kaže ništa, ili vrlo malo. Pisati poeziju pod svrhom trenutačnog (uostalom, ovdje tanušnog) nadahnula od davnina je bila sumnjičiva robota.

Jednodimenzionalnost sastavaka onemogućuje da se pjesma zahvali, jer nema dubine, talasaju se površine, i to je sve; no ne mogu se pisati pjesme zakonom pustinje, u kojoj je moja potreba za pisanjem jedini oaza. To vodi zaključku da ovi pjesmotvori imaju majku, ali nemaju oca. Tako Fržovićeva zbirka u sebi ne nosi ona svojstva o kojima bi valjalo ozbiljnije progovoriti. Za primjer navodimo slučajno odabrane odlomke pjesama, sem pjesme koja ima naslov »300«, koju smo kao pravi mali dragulji namjerno ostavili za kraj. A sad, evo stihova: *nedokučiv najvoljeniji sećem put kroz šumu i srce (sa licem u očima što gledaju) šta je pesnik napisao šta je slikar naslikao (kad se otvori cvet i zasija sunce)* kupači u susama prolaze kroz život i smrt i govor (ludilo se širi i sve više se bistro dete) umešano u igru nežno i mudro i poput stene čvrsto nikad se neću spustiti nisko da me vide ljudi) duh i telo u haljinama od crne svetlosti (izlazim pred jednu ženu na vrhu stepeništa i čujem (vreme leti i moraš biti ptica) tamo gde tih duša umire i pjesma (i prišao krvni pritisak nizak i visok što će mi grad mali um, nesrećan pod zvezdama, itd., itd., a tek smo na polovini puta. A evo i druge pjesme: *ljudi ne umiru (pored mene) oni samo žive i (izmedu njih i njihova lica u samoći) više nije strahoviti razmak) razgovaram sa decom i (nemoj da vas drugi put vidim a) da se ne bavite nekim sportom (govorim i smešim se) kroz beograd idem dalje) hajde da iskopam dobrog pisca... itd. ponovo itd. I pustimo Fržovića neka kopa, nadamo se da na dobrom mjestu kopa.*

A evo i bisera, koji počinje ovako:

laser
na 300 stepeni ispod nule
pretvara čoveka u čelik
on se kreće

Da ne bismo cijelu pjesmu citirali, što se zbilja protivi svim zakonima fizike, kako Fržović ispravno primećuje i zapisuje, on to svoje kretanje dovodi do ovoga:

veliki
pesnik razumeti poezija
i klanjati se
ispred nepoznata sile

fržovića ne biti

kao ostala deca
on voleti hleb i vino
otići daleko i doći do
granica i crvena i

plava kuća
gledati slatka devojčica
i ući u planina
deljati jabuka i kruška
poznavati

svaku pečurku
govoriti sa veter i cvet
nositi stena i bacati
u provalija
sedeti na litica i pevati
paliti bakla
praviti maska

Zar vam se ovo ne čini da je istinski na trista stepeni ispod nule? Zbog štednje papira nećemo ići dalje, a od ove Fržovićeve pjesme, iako nismo Indijanci, oprostimo se s jednim haug!

LJUBICA OSTOJIĆ: »KOGA SE TIČE LEPTIRICA«
»Veselin Masleša«, Sarajevo 1981.

Piše: Radoslav Milenković

Mogućnosti jezika poezije, zatvorene u jednoj od bezbrojnih kružnica koje tvore naše življenje, čiji je centar Život, označen radanjem, a njen rub Smrt, označena umiranjem, zatim ispitivanje potentnosti i smisla pesnički mišljene i izgovorene (napisane) reči – to su samo neki od glavnih predmeta interesovanja i pevanja knjige *KOGA SE TIČE LEPTIRICA*, stihobirke sarajevske poetese Ljubice Ostojić, kojoj je to šesta knjiga po redu. Podsećamo čitaocu na to da Ostojićeva u svojoj biobiografiji ima još i ove knjige: »Vrijeme za ukras« (1968), »Ispod drvlja i kamenja« (1973), »Tu stane Danijelova priča« (1974), »Došlo je do riječi« (1976), »Za divno čudo« (1977).

Knjiga o kojoj ovde nameravamo da govorimo zaslužuje i omogućuje opširniju i ozbiljniju analizu jezičke matrice i ostalih elemenata leptirice – neka nam bude dopušteno da upotrebimo ovom zgodom metaforu na kojoj počiva naslov (*monogram dela*) čitave knjige *KOGA SE TIČE LEPTIRICA* – no, uslovjeni vreme-prostorom, ispisujemo na ovome mestu samo nekoliko rečenica čija ambicija nije veća nego ukazati na jedno od mogućih tumačenja – čitanja poezije koja je pred nama.

Već na koricama knjige zapažamo da je naslov, tj. pitanje *KOGA SE TIČE LEPTIRICA* ispisano bez interpunkcijskog znaka koji sledi nakon upitne rečenice. Taj momenat ne smatramo niti pravopisnom, niti gramatičkom greškom, već vrlo jasnim upozorenjem pre početka čitanja stihova koji slede iza taksoisanog naslova, stihova koji umnogome polaze od Helderlinovog i Hajdegerovog pitanja »čemu pjesnici?« (ne samo njihovog pitanja, naravno), vraćajući se u svojoj biti tom istom pitanju. Izostavljanje upitnika iznačava da je pevanje Ostojićeve, zapravo, replika na Hajdegerov stav: »Danas jedva razumijem i pitanje.« Izostavljanje upitnika upozorava i na ironijsku distancu Ostojićeve prema već navedenom pitanju, te prema tome i prema pesništvu samom, njegovom smislu i njegovim moćima. Nakon čitanja knjige *KOGA SE TIČE LEPTIRICA*, uvereni smo da je ona stvorena s punom sveštu o uzrocima i posledicama pevanja o leptirici (poeziji) čiji razvojni put prati kroz svih pet faza bilološkog razvoja (to su, ujedno, i naslovi ciklusa pesama: *leptirica, jaje, ličinka, lutka, leptirica* – dakle, svojevrsna kružnica!).

Takov dijalog, uspostavljen iz pozicije vreme – prostora koji pripada onome što bismo uslovno mogli nazvati *hic et nunc* pevanju, dragocen je u sadašnjem trenutku savremenog pesništva upravo zbog svežine i zrelosti kojom je vođen i ostvaren, zbog osobenog stava prema tradiciji i neobičnosti sveta čiju organiku lucidno i pronicljivo razmatra i gradi pred nama.

Osim interpunkcijskog znaka pitanja, Ljubica Ostojić izostavlja i svako eksplicitno prisustvo čoveka u svoje dvadeset i četiri pesme i šest interludija. Taj podatak jasno ukazuje na stav o vrlo aktuelnom problemu alijacije umjetničkog dela i na jednostavno, ali u biti pesničko, rješenje relacije pesnik – delo.

Probijajući se kroz čestar jezika, Ostojićeva gradi polisemantične slike autonomne realnosti (realnosti umjetničkog dela) pre svega »emocijom koja misli«, izbegavajući bašnju i doslovnu ironizaciju pitanja »čemu pjesnici?«, ostvarujući ironijsko na planu sukoba značenja celine knjige (pesme) i njegovih pojedinačnih elemenata, te na planu sukoba leksički i ritmički vrlo određenih jezika – govora. Takav se sukob obično javlja kao sudar smislova i misljenosti stihova kojima pesma započinje i stihova, ispisanih u zagradi, kojima pesma često završava – u pitanju su dva cilja različitih govora i jezika. Samim tim uspostavlja se sukob i na planu unutrašnjeg intenziteta »sumnjičenja« i »pravdanja« poezije. Dragoceni rezultat takvog pevanja jeste koengenzitost segmenta i, istovremeno, otvorenost knjige kao celine prema čitaocu koji bi se upustio u dijalog s poezijom knjige *KOGA SE TIČE LEPTIRICA*.

Baveći se razlozima pevanja, ova stihobirka nam ukazuje na nekoliko izmenjenu »sifofovsku sudbinu pesnika«. Kamen-reč baca se u vodu – jezik i koncentrične mu se kružnice vraćaju na žalo. U slučaju pesništva Ljubice Ostojić, te se kružnice slike, emocija i misli vraćaju »smorene«. Knjiga, naime, završava stihovima:

»Smorene riječi
Vratite se na žala.
Što na kraju reći?
Neizrecivost je ponovno ovladala.«

Jednom bačen kamen u vodu – jednom ispevana reč – jeste zaloga za *biti*. Puni se smisao pesništva ostvaruje u hitanju kamena-reči u vodu-jezik i pesnik se u zrcalu vode-jezika ne prepoznaće po licu, već po smislu kružnice koja se rada činom pevanja. U slučaju Ljubice Ostojić i njezine knjige *KOGA SE TIČE LEPTIRICA*, svedoci smo kružnica koje su svesne sopstvene sudbine, stvaralačkog čina koji posjeduje istinske razloge postojanja i te razloge opravdava na najbolji mogući način – pesmom samom, rečima kojima se svet može dublje sponzati i, barem donekle, menjati.

Ako bi ovom gustom poetskom tkivu trebalo uputiti neke zamerke (a ako želimo do kraja biti dobronomerni, smatrano da bi trebalo), onda bismo svakako zapazili da, ponekad, pesnikinja zbog insistiranja na rimi oduzima nekim stihovima svoje knjige britkost, a pesničku nam sliku zamagljuje rečima suvišnim i upotrebljenim (često ponovljenim) bez drugih razloga izuzev zadovoljavanja akustičkog efekta rimovanja.

No, uprkos tome, možemo reći da nam se knjiga *KOGA SE TIČE LEPTIRICA* čini jednim od značajnijih dela novije pesničke produkcije.

¹Martin Hajdeger: »O biti umjetnosti«, »Mladost«, Zagreb 1959.